

Nhanho 1 – Ongororo – Maonero Emusana Kutanga Vatungamiriri

Chinyorwa ichi chinopa mupangira wemusinganisiro unodikaniwa kune avo vanoshanda nevadiki, makore 5 kusvika 25. Kunyange vatungamiriri vanotarwa vachisanganisira vabereki, vadzidzisi, mafundisi, vazvinzwa, uye vadzidzisi vesitabudu, mirayiro ichaburitsa zvakasaruudzika vabereki sezvo, mukuona kwedu, mhuri ndimhuro yepakati yakakosha mugadzirwa kwehunhu kunoitika mumakore ekugadzirwa awa.

Musati waenderera nezvizvo zvinotevera, zvakanosha kuti waverenga madhocumendi aya (munyeredzi iyi): Nei Zvivakwa?, chirevo chePfungwa Nei Tinoita Zvatinoita, uye Kukura Kunosverengera Kukura kweVanhu. Imwe neimwe iri kwepamhepo kwewebusayiti yeThe Virtues and Character Development Project <https://www.virtuesandcharacterdevelopment.org/>.

Chinyorwa cheNei Zvivakwa? chinoenzanisa Muti weZviito neMuti weZvivakwa. Sezwatayeuka, imiti iyi yakagadzirwa naMadzibaba eKereke Yekutanga senzira yokuratidzira hwaro hwose zviviri. Muti weZviito une mudzi murudo rusina kurongwa, unoratidzika muMuti. Muti weZvivakwa une mudzi murudo rwakurongwa, unobatwa muKristu. Pfungwa ndeyokuti vanhu vaneramba vachiita tsika dzinozosimbisa zviito kana zvivakwa kusvika zvava chimiro chepiri chevanhu. Zvakawanikwa kuti, kunyange neMweya Mutsvene unoshandura munhu, munhu aramba zvakare muMuti weZviito, zvinowanda kunetsa kusimuka kuenda kuMuti weZvivakwa. Naisaka, kubatsira vanhu kugadzira zvivakwa vari vadiki kwazvo kuchava nekubatsira kukuru. Mufananidzo uyu wemuti wakare unotibuditsa kunzwisisa kuti zvivakwa hazvisiyani, asi zvakananganiswa zvose pamwe. Chimwe chikamu chechivakwa chimwe chichabuda kuburikidza nechimwe. Pakuguma, zvivakwa zvose zvinoshanda pamwe kuunza hunhu hwemunhu.

Chinyorwa cheNei Tinoita Zvatinoita chiri yeuchidzo yokuti rwendo roupenyu runounza mugadzirwa wezvivakwa nekugadzirwa kwehunhu runoenda kunzira yehunhu hwakafanana naKristu. Izvi zvinosanganisira basa reMweya Mutsvene nekubatana kwemunhu. Rubatsiro rwevabereki runogona kukurumidza kushandurwa kuti kunoitika nokukurumidza uye kuchava chagara zvakanwanda. Uyezve, shanduko mumunhu inodzidzwa uye iraramwa muungano. Ungano yakakosha kwazvo ndimhuri, uko vabereki nevana vachidzidza uye kukura pamwe. Pfungwa dzinodzidzwa munzvimbo iyi dzinogona ipapo kupararira mune mamwe maunganano – kereke, chikoro, mapoka ezvikwata, mapoka emumhanzi, uye maguta avararama.

Chinyorwa chechitatu, Kukura Kunosverengera Kukura kweVanhu, chiri yeuchidzo yokuti munhu wose anobatwa murwendo roupenyu. Kukura kunoitika muupenyu hwemunhu ane ukama hwomunhu naMwari kune zvikamu zviviri: kugadzirwa kwemweya nekugadzirwa kwehunhu. Ukama pakati pazvinhu izvi hunowanzo kanganyika. Kugadzirwa kwemweya

kutarisa basa rokushandura reMweya Mutsvene munhu achikura muzivo yake. Izvi kunowanza kusanganisira mirairo yemweya, inopa nharaunda uko Mwari anogona kutaura nomumhu, iye anoteerera napindura. Imwe nzira izvi zviratidzwa yakaitwa ndimichero yeMweya, inoonekwa mukurarama kwemunhu. Chikamu chechipiri ndigadzirwa kwehunhu. Rugwaro rucherechedza vatendi kukura nekuwanda kuwanda sana Jesu. Maitiro aya akare anobata kubatana kweMweya Mutsvene, asi basa rinobatana remunhu rinobvumidza kukura kungangarika nenzira yaisingatei. Ndiko kuisisa kweprojekiti ino kuti vanhu vachagadzira tsika dzoupenyu dzezvivakwa dzinoita hunhu hwaMwari. Izvi kwete kudana basa revanhu, asi kutendera chinangwa chaMwari.

Kubatsira kunzwisisa hwaro hwemahana awa, mifananidzo inozoshandiswa. Yekutanga inobata chigaro, inomirira pakati poupenyu hwemunhu. Yakatarisidza chigaro ichi ndimifano yemabasa munhu angabatana nawo muupenyu hwake hwose. Mufananidzo unoratidza chigaro pasina munhu agere. Mubvunzo unobva uva, ndiani agere pachigaro choupenyu hwako? Kana uri iwe (self), ipapo sarudzo yose inobva pakuona kwako kukosha kwebasa iroro panguva iyoyo. Kune imwe nzira, kana Mwari ari pakati pachigaro, ipapo sarudzo yose yeupenyu inobva pakukamukana kwake naMwari, iye anoona kubva pamaonero echitemwa.

Chidimbu chechipiri chinoenzanisa nzira mbiri dzairaramwa nechimiro chevanhu. Museve unobuda kuruboshwe unoratidza zvioto zvinoparadza vanhu uye unoita hunhu hwakaipa. Museve unobuda kurudyi unoratidza nzira zvivakwa zvichibvumidza munhu kukura (kuva munhu wazvo), uye unoita hunhu hwakanaka. Zvakare unotiyeuchidza kuti, kunyange wose tiri vanhu, takasikwa semufananidzo waMwari (inonzi mabasa – zvavanhu vose vanoita), kuonekwa uku kunosiyana munhu nemunhu. (Musiyo uyu unonzi profile.) Fungidzira kutarisa munda. Unogona kubvumidza ruva kubva pachitsamba. Asi, haruva rose rinosvika. Saizvozvo nevanhu. Kungova munhu hakureva kuti vanhu vose vacharatidza zvakanana mukuonekwa. Izvi ndizvo zvakaite mugadzirwa wezvivakwa nekugadzirwa kwehunhu. Zvisinganganisi zvechivakwa chimwe nechimwe zvichava zvimwe zvicheye. Asi, kuonekwa kwazvo mumunhu akasiyana zvingangareva kusiya, kunyange zvakasiyana zvikuru, kubva kumumwe munhu. Naisaka, kana kune vana vaviri mumhuri, vose vane chivakwa chekuvonga, hazvisi zvizhinji kuti vana vaviri vachabudisa kuvonga nenzira imwecheteyo. Izvi zvichakosha kunzwisisa munoshanda nevana kugadzira zvivakwa zvakasiyana.

Kana misiyano mukunonekwa kwechivakwa ichiitika, ipapo hunhu hunogadzirwa mumunhu zvakare huchava hwakasiyana. Kunyange zvazvo vanhu vaviri vachiratidza hunhu hwaMwari, zvizhinji zvichava zvakasiyana. Izvi chikamu chimwe chemusiyo munzira Mwari akasika munhu wose.

Chidimbu chimwe chokupedzisira chakare ndichiziviso cheprojekiti iyi – muti webonsai. Zvizhinji zvizhinji kuti waverenga nezvazvi kwepamhepo kwewebusayiti kare. Asi, ucherekedziwa pano seyeuchidzo yekunyanya kwerunzendo roupenyu runobatwa mugadzirwa wezvivakwa nekugadzirwa kwehunhu. Muti webonsai unoda nzira dzakakwana dzemidzi, zvokudya zvakanodzera, chiedza, nemvura kukura. Unofanira zvakare kugadzirwa muupenyu hwake hwose. Zvakafanana, munhu wose anoda

kutsanangurwa muKristu uye wawane mutsigiro kubva kuvanhu vanobatsira kumugadzirira kuwanda zvaanafanana naKristu. Chirevo chimwe nechimwe cheupenyu chinobata hunhu hwemunhu.

Nezvizivo izvi zvemusana mupfungwa, tinofanira kuyeukidzwa nezvimisikidziro zvezvioto, zvivakwa, nehunhu. Zvioto nezvivakwa zvinotsanangurwa setsika dzoupenyu dzinova chimiro chepiri chevanhu. Zvivakwa nezvito zvinonereka nemamiriro emwoyo wedu. Tinoziva kuti Mwari anotipa izvo zvatinoda. Ndizvo zvipo zvake kwatiri. Kana rudo rvedu (kana mwoyo) rusina kurongwa, mhedzisiro ndechivito chinovenga maonero edu nezvakapiwa naMwari. Izvi zvinoshandura kutarisa kwedu kubva naMwari (Mupi) kuenda kuzvakapiwa (chipo). Zvino, zvipo izvi zvinova chimiro chekuvimba nezvedu isu. Tinodzidzwa kuvimba nezvakapiwa kwatiri pane kuvimba naMwari iye anoushuvira kuenderera kuipa vana vake. Sezvakaratidzwa muMuenzaniso 2 wechimiro chevanhu, kubatana uku kwakabvaruka kunova tsika dzakasiyana dzoupenyu dzezvito zvinoita hunhu hwakaipa. Kune imwe nzira, zvivakwa dzitsika dzoupenyu dzinozororiwa pamwari iye naMwari uye kubvumira kwaari, pakuguma uchiita hunhu hwaMwari. Chimiro mukati memunhu chinobvumidza munhu kurarama mabasa munyika ndiHunhu hwemunhu. Sezwakatsanangurwa, munhu angave nehunhu hwakaipa, kana angave nehunhu hwakanaka. Vanhu vazhinji vane musanganiswa weviri. Ndosaka basa rokushandura reMweya Mutsvene richiva maitiro oupenyu hwose. Naisaka, zvakakosha kuti mugadzirwa wezvivakwa uenderere.

Vabereki vachishanda nevana vavo, kutsanangura sei nezvechii chechivakwa uye basa kuchava kunodiwa. Zvakare kuchakosha kutsanangura nzira izvo zvinobata upenyu hwemunhu neupenyu hweungano. Kuti munhu atambire zvizere kudiwa kwezvivakwa nehunhu muupenyu hwake, chinangwa chavo chinofanira kutsanangurwa. Pasina kutsanangurwa uku, zvivakwa hunowanzo kukundikana kuva chimiro chepiri chevanhu. Naisaka, hazvarami muupenyu hwose hwemunhu. Zvakakosha kuziva kuti zvivakwa zvinotarisa upenyu hwevanhu, iye, kurarama kwemunhu. Hazvisiri nzira yokubvumidza kubudirira mubasa. Izvi zvinoreva kuti biito dzinopihwa kuburikidza neThe Virtues and Character Development Project hadzina kugadzirwa kuti zviratidzane nezvivakwa. Duramazwi reWebster rinoti kuzivisa zvivakwa ndikunyanya kuti munhu anoparidzira maonero ake kana kuita zviitiko kuratidza kuti ane tsika dzakanaka, kwete ari nechokwadi kubatana nechikamu. Muenzaniso ndemunhu anogovera post pamhepo pamusoro pekunopa cherity, pasina kunyangwe kupa kana kuita chinhu chikuru kutsigira chikonzero (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/virtue%20signaling>). Ndosaka chinangwa chezwiwanikwa izvi kwete kuratidza kuve nezvivakwa, asi kuve nezvivakwa chechokwadi.

Ipapo, zvakakosha kuyeuka kuti mugadzirwa wose wezvivakwa uri muungano. Izvi zvinoreva kunofanira kuratidzwa muungano. Naisaka, kutarisa kunofanira kuva pazvakanaka zvemhuri, kwete pane munhu anoiwanikwa. Zvakanaka kuti munhu ane zvivakwa nehunhu hwakanaka. Asi, kana kune mhedzisiro pavanhu muungano, ndiYo irinani kupfuura kuve nehunhu hwakaipa, asi haishi yakaringana. Mugadzirwa wezvivakwa haputarisi munhu kuwana chikunge kupfuura vamwe, asi kukwanisa kubata ungano

wakanaka, kana iri mhuri, nyika, taifa, kana nyika yose. Ndizvo chinangwa chehunhu hwaMwari. Zvivakwa zvinofanira kuiswa mubasa muungano. Muenzaniso waizvi unopihwa muna Ruka 10:25-37. Pano, muSamariya akave netsitsi, asi zvakare akabata kubatsira munhu akakuvara. Haikwana kuSamariya kuve netsitsi; aifanira kubata naizvo. Zvivakwa zvinofanira kuiswa mubasa muungano. Ndosaka chivakwa chimwe nechimwe chichigadzirwa chinofanira zvakare kuve nechikamu cheshumiro uko ungano ushumiwa nenzira imwe.

Biito zvinangwa kukurumidza kugadzirwa kwetsika dzinova chimiro chepiri chevanhu. Izvi zvinoreva kuti dzinofanira kudzokozwa nguva zhinji nefamba kwenguva. Kwete saizvozvo, dziramba dzichiitika sebiito dzinofanira kupedzwa, hapana zvakawanda kupfuura basa richaitwa, sezviri pachekisi. St. Thomas Aquinas akadzidzisa kuti zvivakwa ndizvo pakati poupenyu (kubvepi), uye zvioto zvinoitika kana munhu akaenda ku rimwe divi (zvakawanda zvikuru kana zvishoma zvikuru). Fungidzira muenzaniso unotevera. Bhodhi redonha riri pasi. Ine pamita mana usiku, nzvimbo yemakona maviri yakakwirira, uye nzvimbo yemakona mana yakakwirira. Pakutanga, bhodhi rinodzvinyirira kuti nzvimbo yemakona maviri iri pamusoro. Ukumbiridzwa kufamba pabhodhi kubva mugumo mugumo, pamita mana yose, uchitira pamusoro chete. Uchawana kuti zvizhinji kuti uchawa nyore nyore. Ipapo, bhodhi rinotendudzwa kuti nzvimbo yemakona mana iri pamusoro zvino. Zvino unofamba panzvimbo yemakona mana kubva mugumo mugumo. Zvizhinji kuti zvishoma nyore, asi uchiramba uchawa. Zvino, bhodhi rinoshandurwa kurimwe rinemakona maviri nemakona matanhatu, ipapo rimwe rinemakona maviri nematanhatu, uye pakuguma, rimwe rinemakona maviri nemakona gumi. Nguva yose, musoro waunofamba nawo wakwirira. Zvizhinji kuti uchawana kuti unogona kufamba pabhodhi usina kuwa. Asi, kana munhu akanga pane iwe uye akakusunga nyoro uchiita nguva yose, kuramba pamusoro kwainetsa. Kunyangezvo, zvaizonetsa zvishoma kuti ukawa bhodhi rikakura.

Munzira imwe, izvi ndizvo zvinoitika zvivakwa zvichigadzirwa mukati memunhu. Tsika yokugarara mubvepi uchifamba inowanda kana nzira yaunofamba napo yakakura. Kunyangwe munhu akakusunga, uchiramba nezvivakwa, zvishoma kuti ushanduke kuenda kuzvioto.

Zvino, fungidzira zvaizva panguva yekugadzirwa kwekufamba kwakabvepi kana munhu akanga pane iwe kukugarisa panzvimbo pane kukusunga. Waizowana kuti uri kuwanda zvakajeka uchifamba mberi. Iri ibasa revabereki munoshanda nomwana, vachishumira sevamwe vanopa mutsigiro unodikaniwa kukgadziwa zvivakwa zvichitsungirira kudzvinyirirwa kweupenyu hwezuva nezuva.

Muenzaniso mumwe wokupedzisira unotarisa kukosha kwenhanho diki dzinorambwa kwenguva refu. Mumakore ekutanga ekuongorora nzvimbo yepadenga, vasainzi vakaita zvidzidzo nekuyerecheta zvakadzika nezvesimba raidiwa kubvumidza roketi kukwidza nzvimbo yepadenga, ipapo kupinda munyeredzi yakatenderera Nyika, ipapo kudzokerera Nyika. Izvi zvakawedzerwa kana kufamba kwakabva Nyika, kuenda mwedzi, kupinda nyeredzi pano, kudzika, uye kudzokerera Nyika, pakupedzisira zvakachena. Yeyerecheta

zvakaraidza kuti kukanganisa kudiki kwazvo munzvimbo dzakasiyana kwaizova nemhedzisiro yakakura kwazvo pamhedzisiro. Sezvineizvowo, nemukana wainobatwa, kukanganisa kudiki pakubuda munyeredzi yeNyika zvingangareva kupotedza mwedzi nemuukama wakakura zvikuru kuti kudzokerera Nyika zvachengetedza zvingangareva kushaikwa.

Nenzira yakafanana, nhanho diki dzinotwa mutsika dzezuya nezuya dzakabatanidzwa nemugadzirwa wezvivakwa dzinokumbana muupenyu huine hunhu hwaMwari. Kukundikana kutora nhanho dzakakodzera kwaoratidza sei zvioto zvinoita hunhu hwakaipa. Ndizvo kukumbana kwenhanho diki dzinopfuura nguva, zuva ne zuva, unosvika nzvimbo dzakakura kubva pachakamiriwa. Sezvo kugadzirisa kuri kumhara kuri kuchidiwa, saivo nhanho dzinotwa panguva yekugadzirwa kwehunhu.

Zvidzidzo muSainzi yeMunhu pamusoro pemamiriro etsika dzakabudisa ruzivo runobatsira runganganerera kupambanudzika kwevabereki nevana vavo. Zvizivikanwa kuti tsika dzinotora nguva kugadzirwa, dzinowanzo kudiwa mazuva makumi matatu ekushandiswa zuva nezuya uye dzimwe dzinodiwa kusvika mavhiki masere. (Izvi chimwe chikonzero basa riprojekiti ino rinangwa kushandiswa kwenguva refu ye5 makore maviri anopfuura.) Uyezve, kunobata kwenzira inobatwa mugadzirwa wetsika kunobata pane mamiriro enharaunda yazo zvichiitwa nazo. Chimwe chikamu chakakosha ichi ndechikwaniso chemunhu kutarisa pabasa. Kana paine zvikunguru zvakanakisa zvikuru, zvingangareva chimwe chete kune dzimwe, mhedzisiro inoshuvika yetsika ingadzirwa haizobudi. Naisaka, vabereki nevana vachishanda pabasa dzakasiyana, zvakanakisa kubvumidza chero zvinhu munharaunda zvingakungura. Somuenzaniso, kuve nefoni pedyo kungangareva kuti munhu arambe kutarisa kana nhau dzasvika. Izvi zvinodedza kutarisa pabasa, zvinoita tsika dzisina kubva zvakanakisa. Mienzaniso yakawanda ingangarewa.

Uyezve, mugadzirwa wetsika unobata pane chinangwa. Kana munhu achiziva sei basa richaitwa, zvizhinji kuti basa richaitwa zvakanakisa, uye tsika yaiwa zvakananyanya mumoyo. Sezwatataura kare, chinangwa chezvivakwa nekugadzirwa kwehunhu chinofanira kutsanangurwa kuvana. Kubata kuchasimbiswa, kuunza tsika inakidzwa, iri chivakwa chakanakisa chichiva chimiro chepiri chevanhu.

Modiyuri yose yetsika ichave nechikamu chechitatu chechirongwa: musati webasa, basa, mushure webasa. Chikamu chemusati webasa chichitsanangura chivakwa, mienzaniso, uye nzira yokutsanangura chivakwa. Chikamu chebasa chichaipa rondedzero yebiito zvinangwa kukurumidza mugadzirwa wechivakwa. Izvi zvichava musanganiswa webasa rezvikamu zvevakore ezvikoro (chikoro cheprimary, chikoro chesecundary, uye dzidzo yepamusoro), pamwe nebasa repazhinji rinakodzera makore ose. Chikamu chimushure webasa chichaipa zano rokuramba kurarama chivakwa chashure kwakadzidzwa.

Biito dzinagoverwa zvinangwa kuva mienzaniso yevabereki. Zvinatarisirwa kushanda munharaunda yakawanda. Asi, zvingangareva isingazvo kwauri. Naisaka, shandisa zano rinotevera: gadzirisa, usatambire chete. Izvi zvinoreva kuti iwe ushandise mienzaniso iyi semazano akakubvumidza kugadzira biito dzichashanda munzvimbo yako. Nzvimbo yako

yakasiyana. Naisaka, zvaunodiwa zvakare zvakasiyana. Tsvaga zviwanikwa zvichakubvumidza kubudirira muungano wako uye sarudza zvisande. Zvingabatsira kutanga kushandisa dzimwe dzebiito idzi, asi unofanira kunzwa wakasununguka kugadzira dzezvingashanda zvinhu zvako. (Kana uine mazano ebiito dzimwe, ndapota titumirei. Tichagovana naavo vose vachashandisa zviwanikwa idzi.)

Iri munamato wedu kuti Mweya Mutsvene ushande muupenyu hwevatungamiriri vose nevana vose vanobatana nemugadzirwa wezvivakwa. Ngaakuropafadze zvizhinji pane zvose zvaunoita. Hunhu hwake huchakupata ungano wako muupenyu hwako, muupenyu hwevana vako, uye muupenyu hwevana vevana vako, kurudzi nokurudzi.

The Virtues and Character Development Project © 2025 by The Virtues and Character Development Project inobvumidzwa pasi peCreative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International